

wodowane przez substancje toksyczne (naturalne, zanieczyszczenia powietrza, herbicydy).

Rozdz. 14 (18 s.) — Choroby w szkółkach — w zasadzie jest w całości poświęcony zgorzeli siewek, omówiono objawy chorobowe, grzyby wywołujące zgorzel, biologię i warunki ich rozwoju (współzależność między patogenami, roślinami-gospodarzami i czynnikami glebowymi) oraz sposoby zwalczania.

Rozdz. 15 (32 s.) — Zgnilizny — dotyczy przede wszystkim huby korzeni i opieńki miodowej, pokrótce omawia także kilka innych grzybów. Omówiono znaczenie gospodarcze tych patogenów, objawy chorobowe, rozwój choroby, rozprzestrzenianie się choroby, reakcje obronne gospodarzy, metody zwalczania.

W rozdz. 16 (26 s.) — Rozkład drewna — autorzy omawiają najpierw ogólnie grzyby rozkładające drewno, typy rozkładu, zależności między różnymi gatunkami drzew oraz grzybami powodującymi rozkład, a następnie grzyby rozkładające drewno poszczególnych gatunków drzew iglastych i liściastych.

Rozdz. 17 (40 s.) — Bakteriozy, wirozy i mikoplazmozy — zawiera ogólną charakterystykę patogenicznych bakterii drzew leśnych, wskazówki dotyczące oznaczania bakterii (izolowanie, cechy morfologiczne itp.), klasyfikację bakterii fitopatogenicznych oraz opis wielu chorób bakteryjnych drzew. W podobny sposób, choć w znacznie mniejszym zakresie, przedstawiono wirozy i mikoplazmozy drzew.

W rozdz. 18 (94 s.) omówiono choroby drzew iglastych, w rozdz. 19 (126 s.) — choroby drzew liściastych.

Treść obu rozdziałów jest ułożona według rodzajów drzew (choroby jodły, świerka, sosny, jedlicy, modrzewia, innych iglastych; choroby dębu, kasztana, topoli, wierzby, wiązu, buka, innych liściastych).

Przy poszczególnych rodzajach drzew podano tabelaryczny przegląd

chorób na nich występujących, a następnie opisy ważniejszych chorób i sposoby ich zwalczania.

Rozdz. 20 (32 s.) jest poświęcony sposobom zwalczania chorób: eliminowanie patogenów (m. in. przez kwarantannę), usuwanie źródeł infekcji przez niszczenie porażonych roślin lub ich części, zapobieganie metodami fizycznymi, chemicznymi i biologicznymi), selekcja odpornościowa, zwalczanie zintegrowane.

Książka, opracowana przez zespół wysokiej klasy specjalistów, jest dziełem na wskroś nowoczesnym. Właściwy dobór materiału stanowi o dużej wartości naukowej dzieła, w którym również wytrawni specjaliści znajdą ciekawe informacje, natomiast przejrzysty układ i przystępna forma opracowania umożliwiają korzystanie z książki także mniej zaawansowanym w przedmiocie czytelnikom. Wartość dzieła (drukowanego na Węgrzech) podnosi piękna szata graficzna, doskonałe ilustracje (rysunki, fotografie, barwne tablice). Książka zawiera bogatą literaturę z całego świata, zamieszczaną po poszczególnych rozdziałach.

Książka stanowi dużą pomoc dla leśników, rolników (właścicieli lasów), mikologów i fitopatologów.

Stefan Łukomski

Wolfgang Schwenke: DIE FORST-SCHÄDLINGE EUROPAS, ZWEITER BAND — KÄFER. Verlag Paul Parey Hamburg — Berlin 1974.

Wymieniona w tytule książka stanowi drugi tom ukazującego się stopniowo 5-tomowego opracowania obejmującego wszystkie grupy zwierząt powodujących szkody w lasach Europy. Potrzeba wydawnictwa, które by w zwarty sposób podsumowało aktualny stan wiedzy o zagadnieniach związanych z ochroną lasu przed wszystkimi grupami zwierząt, a nie tylko przed

owadami, od dawna dawała się odczuć wśród leśników. Toteż z uznaniem należy powitać tę cenną inicjatywę, już częściowo zrealizowaną w postaci I i II tomu, jakie znajdują się obecnie na rynku księgarskim.

Tom drugi omawianego wydawnictwa obejmuje 500 stron druku i 200 rycin, a poświęcony jest chrząszczom powodującym szkody w lesie. Tekst został opracowany przez zespół autorów reprezentujących różne ośrodki naukowe w Niemieckiej Republice Federalnej, Austrii, Szwecji i CSRS. Poszczególne rodziny chrząszczy zostały opracowane przez następujących autorów:

W. Schwenke — *Carabidae, Cantharidae, Lymexylonidae*; B. Schafferberg — *Elateridae, Eucnemidae*; J. Schönherr — *Buprestidae*; S. Cymorek — *Anobiidae, Lyctidae, Bostrychidae*; W. Skatulla — *Meloidae, Serropalpidae, Lagriidae, Tenebrionidae*; F. Niklas — *Lucanidae, Scarabaeidae*; K. Hellrigl — *Cerambycidae*; N. Maisner — *Chrysomelidae*; W. Schwenke — *Bruchidae*; H. Francke-Grossmann, V. Schindler, N. Maisner, H. Eidmann, M. Kudela — poszczególne plemiona lub rodzaje rodziny *Curculionidae*; M. Postner — *Scolytidae, Platypodidae*.

Jak wynika z tego zestawienia, w książce pominięto rodziny chrząszczy drapieżnych, a w rodzinie *Carabidae* omówiono tylko gatunki mogące powodować szkody w gospodarstwie leśnym. Chrząszcze drapieżne bywają jednak wymieniane przy omawianiu czynników regulacji ilościowej gatunków szkodliwych. Takie ujęcie zagadnienia wynika z tytułu opracowania, a książka nie prezerduje do miana kursowego podręcznika z zakresu entomologii leśnej rozpatrującej szerzej rolę chrząszczy w biocenozach leśnych.

Tekst cechuje maksymalna zwięzłość języka i treści. Mimo to książka daje obraz aktualnego poziomu wiedzy w momencie jej ukazania się, przy czym

nacisk położony jest zarówno na osiągnięcia bezpośrednio przydatne w praktyce gospodarstwa leśnego, jak i na zagadnienia ważne dla rozwoju teorii ochrony lasu. Autorzy najczęściej ograniczają się do krótkich, uogólniających stwierdzeń, a zapoznanie się z podstawami teoretycznymi i doświadczalnymi, które doprowadziły do tych stwierdzeń, pozostawiają czytelnikowi przez zamieszczenie licznych odnośników do odpowiedniej literatury.

Trzeba stwierdzić, że Autorzy dość gruntownie wyważyli objętość tekstu dotyczącego poszczególnych gatunków, uzależniając to od gospodarczego znaczenia szkód przez nie wyrządzanych. Tak więc odnośnie do ważniejszych szkodników podane zostały charakterystyki ich morfologii, biologii, sposobu żerowania, warunków licznego występowania, czynników ograniczających liczebność, znaczenia gospodarczego szkód oraz metod profilaktyki i zwalczania. Zagadnienia te zostały szerzej przedstawione w odniesieniu do rodzin *Scarabaeidae, Cerambycidae, Curculionidae* i *Scolytidae*. Gatunki powodujące nieznaczne szkody zostały omówione bardziej skrótowo, nie oszczędzając jednak odnośników do odpowiedniej literatury.

W stosunku do niezbyt dużej objętości książki cytowane piśmiennictwo jest bardzo obfite. Spisami literatury zostały opatrzone rozdziały dotyczące poszczególnych rodzin lub ich grup, a często nawet plemion lub rodzajów. Zgodnie z zakresem terytorialnym, którego dotyczy tematyka książki, cytowana jest literatura ze wszystkich krajów Europy. Tak np. między innymi przytoczone zostało ponad 90 prac polskich autorów.

Dzięki współautorstwu licznej grupy specjalistów oraz dzięki odpowiedniemu rozplanowaniu i ujęciu treści, książka zawiera na 500 stronach ogromną sumę informacji ważnych dla praktyki i teorii ochrony lasu przed szkodami powodowanymi przez chrząszcze.

Praktycy znajdą w niej liczne gotowe rozwiązania przydatne w ich pracy. Dla studiujących jest ona ważnym źródłem wiadomości podstawowych, a zarazem kluczem do dalszych studiów. Natomiast

personel nauczający dostał do rąk cenną pomoc, przydatną w pracy dydaktycznej.

Jan Dominik

**ORWNPAN OŚRODEK ROZPOWSZECHNIANIA
WYDAWNICTW NAUKOWYCH
Polskiej Akademii Nauk**

**proceedi sprzedaż numerów bieżących i archiwalnych „Sylwana”!
Płatność gotówką, przelewem lub za zaliczeniem pocztowym:**

— w księgarni Ośrodka Rozpowszechniania Wydawnictw Naukowych PAN

Adres: ORWNPAN

**Pałac Kultury i Nauki
00-901 Warszawa**

— w Ekspozyturach ORWNPAN
w Poznaniu

**ul. Mielżyńskiego 27/29
61-725 Poznań**

w Krakowie

**ul. Sławkowska 17
31-016 Kraków**

we Wrocławiu

**pl. Wolności 7, I p.
50-071 Wrocław**

w Katowicach

**ul. Bankowa 14, paw. D, I p.
40-007 Katowice**